

בוצע בסיוע
אגף נפגעי פעולות איבה
הביטוח הלאומי

מנחם אהרן אריה פריינד

2.11.1921 – ~1893

~תרנ"ג – א' חשוון תרפ"ב

נחקר בידי: שביט בן - אריה

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

על אודות

ארגון המתנדבים 'לתת פנים לנופלים', עוסק בהנצחה של חללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות איבה, אשר נפלו, נרצחו ומצאו את מותם, טרם קום המדינה ובמלחמת השחרור.

מתנדבי הארגון עוסקים בקידום תכניות ופעולות הנצחה שונות. עיקר תשומת הלב מופנית להשלמת פרטי חייהם של 'חללים עלומים', אשר מצבותיהם חסרות מידע וקורותיהם ותמונותיהם, באתר 'יזכור' של משרד הביטחון ובאתר 'לעד' של הביטוח הלאומי, חסרים. רוב אלו הנחשבים ל'חללים עלומים', הינם ילידי אירופה, חלקם נצר אחרון למשפחתם, שרידי וניצולי שואה או מי שהגיעו בגפם מארצות ערב. לחלקם אין קבר או מצבה לפקוד וסיפור חייהם, הוא היחיד שמנציח זכרם.

לצורך השלמת סיפור חייהם החסר, נוברים החוקרים, בארכיונים בארץ ובחו"ל, מנסים לאתר בני משפחה, מכרים וחברים ולדלות כל קצה חוט ומידע שיכול להוביל להשלמת סיפור חייהם החסר ובעיקר תמונת פניהם.

מסמך זה, הינו סך המסמכים והעדויות, שנמצאו אודות החלל, אשר איפשרו למעשה, השלמת קורותיו וסיפור חייו שהיה חסר.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

אהרון אריה פריינד ז"ל

בן ברוך יצחק

נולד בתרנ"ג, 1893

התגורר בירושלים

נהרג בפעולת איבה

בא' בחשוון תרפ"ב, 2/11/1921

בתקופת המאורעות

בירושלים

הובא למנוחת עולמים בירושלים - הר הזיתים

הותיר: שתי אחיות

אהרון אריה מונצח באנדרטה בהר הרצל בלוח מס' 4

קורות חיים

אהרון אריה, בן ברוך יצחק ונכדו של הרב אברהם דה הכהן, נולד בשנת תרנ"ג (1893).

התגורר בירושלים.

ביום א' בחשוון תרפ"ב (2.11.1921), כאשר עבר לתומו ברחוב ליד מלון אמדורסקי במרכז ירושלים, נפצע פצעי מוות בפרעות שפרעו ערבים במחאה על הצהרת בלפור, שניתנה בדיוק ארבע שנים לפני כן. הוא הספיק להיכנס לבית המלון, ושם מת מפצעיו.

אהרון אריה היה בן 28 במותו. הובא למנוחת עולמים בחלקת הפרושים בבית הקברות שעל הר הזיתים בירושלים. הותיר שתי אחיות.

נסיבות מותו נסקרו בעיתוני התקופה.

מנחם אהרן אריה פריינד

דף חלל

מקור: אתר לזכר האזרחים חללי פעולות האיבה, המוסד לביטוח לאומי

בדף חסרים הפרטים הבאים:

תמונתו, שם אמו, מקום לידתו וסיפור חייו.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מרכז מידע הר הזיתים

מנחם אהרן אריה פריינד

מצבת החלל

פ"נ

הבחור הקדוש מהקדושים שנהרגו בדו"ח מרחשון תרפ"ב
עסקן גדול בגמ"ח בלב ונפש
ר' מנחם אהרן אריה ב"ר ברוך יצחק הלוי תנצב"ה

קבר אחים / פינחס גראייבסקי

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

תולדות משפחת אביו

מקור: סיפורים ירושלמים / נתן אנשין

"לארץ ישראל הגיע בשנת תרנ"ב, מגליציה, יחד עם דודו, אחי אמו, רבי אלכסנדר פריינד, המכונה "דער באכטער רב" – רבה של העיר באכטא. תמיד היתה אמו של ר' ברוך יצחק מאחלת לעצמה, שתזכה לבן שיהיה אחיה, הרב מבאכטא. ובאמת אמרו, שדומה היה לדודו הרב, במעשיו ובתכונותיו החריפות.

"עוד זוכר אני את החצר בעיר העתיקה, שבה התגורר מלפנים הבאכטער-רב, ואחר כך בנו ר' שאול יצחק" – אומר לנו בן המשפחה – "מול ר' שייע' מאדראש (בית מדרשו של רבי ישעיה ברדקי), היכן ששורדות המדריות לחב"ד, שם נמצאת החצר הזאת, שהיתה שייכת לר' מנדל ראנד."

כשפרצה מלחמת העולם הראשונה חזר לחוץ לארץ להסתופף בצל הצדיק מצעשינוב, ואחר כך נשאר תקוע בצאנז זמן רב. סדר יומו היה אז, לשבת כל היום בבית המדרש מבלי ליהנות מאיש, תוך שהוא עוסק בתורה ובדביקות בה', כאשר מעט מאד אוכל בא אל פיו. בימי חמישי נהג לסובב בעיר כששק מופשל מאחורי גבו, לאסוף חלות עבור עניים.

בשנת תר"פ חזר ארצה, יחד עם חבורת חסידים. מארגני הנסיעה הבטיחו כי באניה יהיה אוכל כשר, אך הוא לא סמך על אוכל שהכינו אחרים ולקח עמו כמה עוגות, כדי קיומו בצימצום. עם הפלגת האניה התברר שאין כלל אוכל כשר, והנוסעים לא ידעו לשית עצות בנפשם. אז הוציא ר' ברוך יצחק את עוגותיו וחילק לכל, כשבשביל עצמו אין הוא משאיר כלום. כמעט כל זמן הנסיעה, שארכה שלשה שבועות, התענה. כשהגיעו לנמל כלשהו, הבחין ר' ברוך יצחק כי מירכתי הספינה משתלשל סולם של חבלים. לא החמיץ את ההזדמנות להיטהר ומיד ירד אל הים הסוער לטבול, על אף אזהרותיהם של המלחים כי סכנה גדולה בדבר."

מנחם אהרן אריה פריינד

רקע משפחתי – תולדות אביו

מקור: דברים לזכרו באגרת "חנוך צאנז"

בהגיעו לארצה"ק המשיך בעבודתו בקודש בבית המדרש דחסידי צאנז בבתי רנד, סדר יומו התחיל מחצות הלילה אחרי ערכו את התקון חצות בבכיות ותחנונים, הלך לחמם את המקוה שבבתי רנד ולהחליף את המים שיה' בכל יום ויום מקוה טרי' וחמה, ועל הדלת הניח פתקא, שמי שרוצה ישלם, ומי שאין רוצה לשלם יכול להכנס חנם אין כסף, אולם הוא בעצמו לא רצה להנות מהמקוה אשר הכין רק טבל עצמו באוצר המים שהי' קר מאד, ולמרות שהוא אהב מקוה חמה. וכ"ז הי' נוהג בהצנע לכת שלא ידעו מזאת רק יחידי סגולה, בימות החורף הי' גם נוהג לחמם את התנור בביהמ"ד, מדי יום ביומו.

תעניות וסיגופים היו מנת חלקו בחייו עלי אדמות, במשך כל השנה הי' נוהג להתענות ימים רצופים לפעמים חצי שבוע, ופחות או יותר, בכל תענית ציבור התענה עד למחרת אחרי גמרו להתפלל תפלת שחרית שהי' כבר בחצות היום, ואז לקח עוגה וחלק זאת לשני חלקים חצי אחד הניח בצד ולא אכל מזאת בכלל, ומהחצי השני לקח חתיכה קטנה לברכה ואכל ואח"כ לקח סכין וגרד מהשאר כמו שמחדדים עפרון, בכדי שלא להנות מהאוכל. בימי השובבי"ם הי' מתענה משבת לשבת בכל ימי השובבי"ם, אשר מברהמ"ז של סעודה שלישית ועד לקידוש של ליל שבת השני לא טעם כלום.

ראשון היה לכל דבר שבקדושה. חוליות חוליות של צדקה וחסד שהי' גומל להזולת הצטרפו לשרשרת אחת ארוכה. עניים, יתומים, מוכי גורל וקשי יום כולם מצאו בו משענת בחיים, והוא להם לאחיעזר ואחיסמך, וכך הי' מרבה לאסוף כספים, לחלקם בין העניים. והיו לו שליחים מיוחדים לנסוע במושבות לקבץ כספים – ולחלק לנצרכים, רבות בשנים הי' נוהג למכור בכל יום חמישי דגים בגדי שיהי' היכולת בידו לשלוח לעניים דגים בחנם ובדרך כבוד, וכשבאו לשלם בעדם, הי' אומר שאין לו זמן לעשות את החשבון וכך פיטר אותם ממנו בלך ושוב, כמעט בכל חורף הי' קונה מלבושי חורף עם צמר גפן, ומגפיים (שטיוועל בלע"ז) עבור תלמידי חכמים עניים, - כשלקח כספים מעשירים הי' עומד אתם על המקח לבקש יותר ממה שרצו לתת, פעם אירע כשהי' לו דין ודברים עם נגיד אחד נענה הלה ואמר שזה סימן, שמקבץ הנדבות בשבילו, והוציא סכום הגון ונתן לו, כשראה זאת לקח מיד לעצמו את דרך רבה"ק זי"ע מצאנז שנהג להגיד להעשירים שהכסף שלוקח מהם נשארים לצרכיו הפרטיים ועי"כ נתנו יותר ויותר, לכן פרסם ר' ברוך יצחק זצ"ל תיכף מודעה בעתון קול ישראל בזה"ל היות ואני הולך לקבץ נדבות בשביל מחיתי והיות שהכל ביוקר ע"כ מבקש להוסיף לו על מה שנתנו לו עד אז.

מנחם אהרן אריה פריינד

תמונת האב, ר' ברוך יצחק פריינד

מקור: משפחת הכט

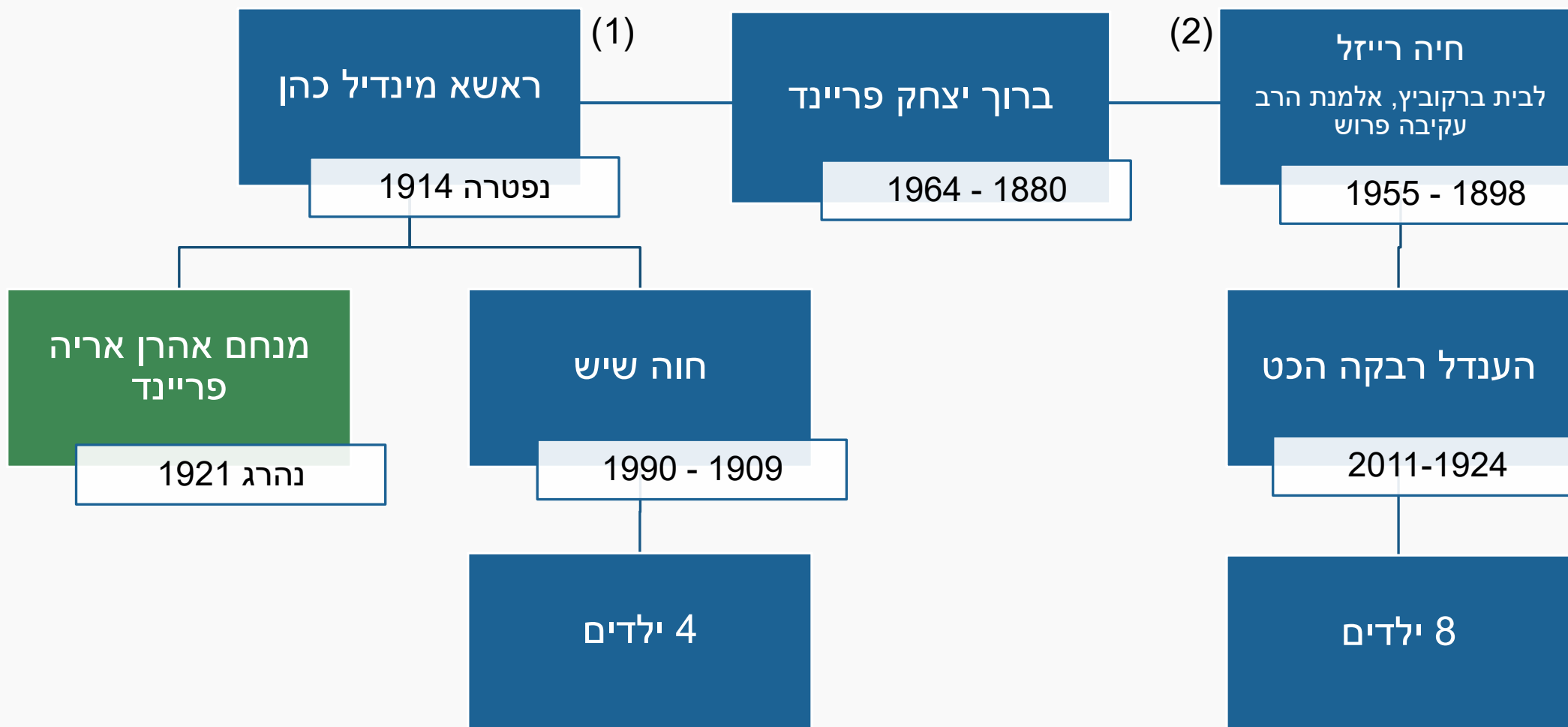
"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

עץ משפחת פריינד

מקור: משפחת פריינד

מנחם אהרן אריה פריינד

פטירת האם ראשא מינדיל

מקור: משפחת שיש

הר הזיתים, 1920
מקור: ארכיון קק"ל

אמו של פריינד, ראשא מינדיל, נפטרה בגיל צעיר ב-1.9.1914.
היא הובאה לקבורה בהר הזיתים ועל מצבתה נכתב:

פ"נ האשה הצנועה

ראשא מינדיל בהדר"ה אברהם דוב הכהן

נלב"ע י' אלול תרע"ד תנצב"ה

במועד סמוך לפטירתה, הרב ברוך יצחק פריינד יצא את הארץ ושהה מספר שנים, לאורך מלחמת העולם הראשונה ולאחריה, בחצרות רבנים באירופה. בכל אותה עת היו הילדים – הבן מנחם אהרן אריה והבת חוה – בבית הוריה של ראשא מינדיל, ברובע היהודי שבעיר העתיקה וגדלו בחסותה של סבתם, שיינדל הכהן.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

הרב אברהם דוב הכהן ז"ל

ביום הראשון בבוקר נפטר הרב הישיש אברהם דוב הכהן, בן שמונים שנה. המנוח היה יליד צפת. בנעורותיו עזב את עיר מולדתו ונסע לגרמניה. כעבור שנים התודע אל הקנצלר הנריסני בוסמיק, וזה נתן לו סכת-המלצה אל וילהלם קיסר וכעוררו התצב לפני השולטן עבדול חמיד, שסנה אחי במאמר המלך בתור חכם-באשי לירושלם. אז היו בירושלם הנאונים ר' שמואל סלנט, הרב סכריסק ורחבם באשי אשכנזי. הושבי ירושלים השפיעו על הרב הצעיר שלא יהיה חכם-בשי. הוא נשאר כל ימיו עסקן צבורי. גם כפסח שעבר השתדל לטובת האסירים היהודים. הוא השאיר אחריו שני בנים, שאחד מהם רב בגרמניה.

הארץ, 31.5.1921

מנחם אהרן אריה פריינד

סבו מצד אמו, הרב אברהם דוב הכהן

סבו, יליד צפת, שהה בצעירותו בגרמניה ונתבקש על ידי הסולטן עבדול חמיד לשמש כחכם באשי בירושלים.

עסק רבות למען הציבור בירושלים ונפטר בראשית 1921, בגיל 80. הוא נקבר בהר הזיתים בסמוך למקום קבורתה של בתו ראשא מינדיל וכעבור כ-6 חודשים נקבר באזור סמוך מנחם אהרן אריה.

חותמו של הרב הכהן

מתוך כרוז בחתימתו השמור באוסף הכרזות והכרזים של הספרייה הלאומית

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

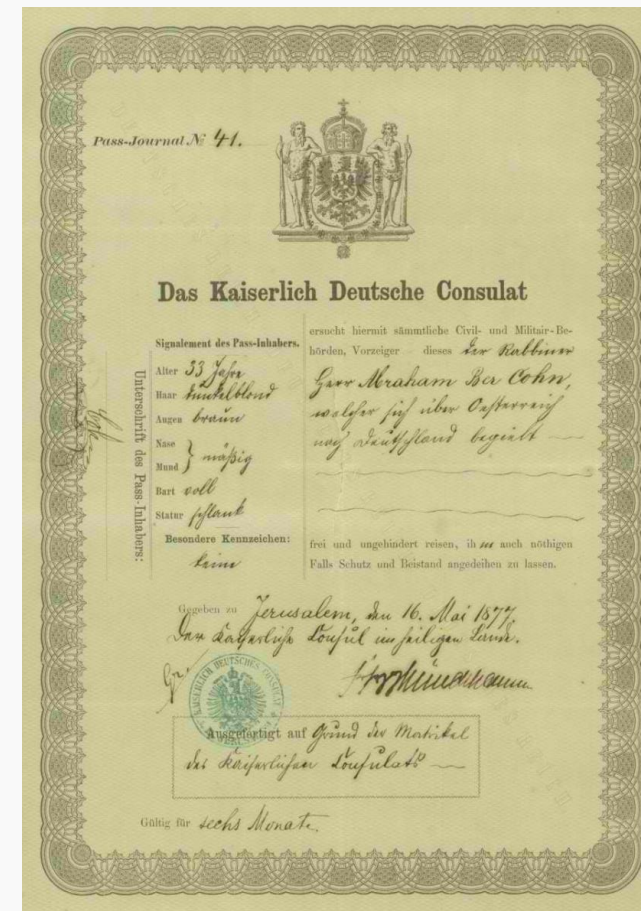

מנחם אהרן אריה פריינד

סבו מצד אמו, הרב אברהם דוב הכהן

"ר' אברהם בער הכהן מצפת התגורר בגרמניה פעמים אחדות, וכן בשנים תרל"ב-תרל"ג, ואסף שם כספים בשביל בניית בית חולים בעיר צפת מטעם "כולל הו"ד". הוא הציג את עצמו כרב ראשי של ארץ ישראל ואף לא היסס לחתום כך בחוזרים ששלח לאנשים רבים, כך למשל במכתב חוזר מיום 27.3.1873. מובן שאין אף גרעין של אמת בדבר התואר שהעניק לעצמו, אבל למעשה הוכר בתור שכזה מצד חוגים די רחבים. הוא היה מחונן בכח השפעה מיוחדת ובפרט על לא-יהודים, ובתוכם בעלי משרות גבוהות ביותר. כך עלה בידו להשיג המלצות מאת הקונסול הגרמני בבירות וע"פ המלצתו גם מאת משרד ראש הממשלה הגרמנית, "הרייכסקנצלר", בכבודו ובעצמו, - מתוכה הוא מצטט במכתב החוזר - וכמו כן נתקבל בכל הכבוד ע"י הדוכס ממקלנבורג-שוורין ושריו, כפי שהודיע על זה הרב ד"ר כהן הנזכר במכתבו עוד כחצי שנה לפני זה. אופייני לטקטיקה של אברהם בער כהן הוא שנגד ההאשמות של ה"פקידים" ידע להזדיין בהמלצה חמה מאד גם על אופיו וגם על התפקיד המדומה של נסיעתו מאת ראש המשטרה בהנובר (מיום 13.2.73) שהסתמך על תעודות הקונסולים הגרמניים בחלב ואלכסנדריה.

כתב עת המעין / מוסד יצחק ברייער

תעודת מסע של הרב הכהן,
מתוך תיק תעודות השמור בארכיון המדינה

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

תולדות משפחת אמו

מקור: הרב שמואל הלר ומקומו בקהילה היהודית בצפת, חיבור לשם קבלת דוקטור לפילוסופיה מאת רבקה אמבון, אוניברסיטת תל אביב, 2016

פועלו של אברהם דוב הכהן בגיוס כספים באירופה עבור קהילת יהודי צפת מובאת בהרחבה כמקרה בוחן בעבודת המחקר של ד"ר רבקה אמבון ובמרכזה שליחותו לשם גיוס כספים בעבור הקמת בית חולים ובית מרקחת בצפת, אך לצד זאת נטען כי עסק בהקמת בית ספר בצפת וכן טיפול בסוגיות הכרוכות בקשריו עם תנועת "כל ישראל חברים". בעקבות כך, ב-1870 עמד הרב הכהן במוקד מסע הוקעה שקיבל ביטוי בכרוזים ופרסומים שונים. בציונים הביוגרפיים המובאים במחקרה של ד"ר אמבון מובאים פרטיהם של אברהם דוב הכהן (1844-1921) ושל אביו ישראל מרדכי הכהן (1817-1855):

ישראל מרדכי הכהן – רב ואיש ציבור, ישראל מרדכי בר' אהרון הכהן, הגיע לצפת בראשית שנות הארבעים מפרוסיה. היה מתלמידי הרב מרומאן בצפת וכנראה גם חסיד סדיגורה. בימי הפולמוס הגדול בין הרב מרומאן לרב הלר אף התמנה בהסכם פשרה, לזמן קצר, לממונה על כספי הפקוא"מ. נפטר בגיל צעיר והותיר שני ילדים צעירים ביניהם בנו, אברהם דב הכהן, שהיה מעורבל ימים בפולמוסים סוערים.

אברהם דב הכהן – פעיל חברתי, איש כי"ח. יליד צפת, בנו של ישראל מרדכי, רב וממונה בכולל וולין, שעלה עם משפחתו לצפת בראשית שנות הארבעים מפרוסיה. אברהם דב התייתם מאביו בילדותו. עבר לירושלים לרגל נישואיו. השתייך לכולל הו"ד [הולנד ודויטשלנד] אך נע ונד בין צפת לירושלים. היה מעורב בשליחויות ובפולמוסים רבים.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

אורח החיים בבית אביו

מקור: סיפורים ירושלמים / נתן אנשין

"כאן בירושלים המשיך בכל מנהגי צאנז, כשהוא מאמץ את מנהג ותיקי ירושלים לקום בכל ליל בחצות ולקונן על החורבן, וללמוד עד אור הבוקר. נהג בחומרות גדולות, כמו למשל לא לאכול מצות בכל ימי חג הפסח, אלא רק בליל הסדר, מחשש חמץ, ואף מצה זו בחומרות יתירות היתה נאפית.

מדי ראש חודש ערך סעודה בביתו עבור מנין אנשים, ביניהם ר' חיים הערש אייזנבך ור' מרדכי הערש שמרלר. יושב היה אז בראש השולחן עם קפטן ירושלמי מיוחד לראש חודש. אבל גם אז, כמעט ולא טעם כלום; מלקק היה את העצמות, כדי שיסברו כי אוכל הוא."

"רעדה אחזתנו בבואנו לתאר את דמותו הקדושה, שפרישות מחד, ותעניות מאידך; צדקה מצד אחד, ותפילות עד לב השמים מצד שני; פיקחות וחרिפות מחד גיסא, וחומרות ועזות דקדושה מאידך גיסא – היו מאפייניה.

"האריה של בתי ראנד" מכנה אותו יליד השכונה. ובבית המדרש של מנדל ראנד הוא אחד משלושת אבני החן היקרות הקבועות בכתרו של הקהל הקדוש."

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

אורח החיים בבית אביו

מקור: תולדות אהרן / מרדכי הכהן בלום

"הר"ר ברוך יצחק ז"ל בעמ"ח סידור טהרת השם טרם שעלה לאה"ק הסתופף בצל קדשו של הגה"ק בעל דברי יחזקאל זי"ע משינאווא, ואצל בנו הגה"ק בעל דברי שמחה מציעשנוב זי"ע, והיה חסיד נלהב מהגה"ק רבי אברהם יוסף איגרא זי"ע מדז'עלין, ומהגה"ק הנ"ל לקח ההתלהבות עצומה בעבודת התפלה בכלל, ואצל כל מצוה בפרט, ר' ברוך יצחק נתקרב לרביה"ק ע"י אא"ז ר' ישראל הלוי ז"ל, ר' ברוך יצחק ז"ל התבטל עצמו לפני רביה"ק בביטול והכנעה נפלאה, הסתופף בצל קדשו של רביה"ק באהבה והתקשרות עצומה, חוץ משב"ק ויו"ט היה בא מרחק רק מביתו עד לבית מדרשו של מרן מדי יום ביומו להתפלל תפלת שחרית בצוותא עם מרן זי"ע, וגודל עבודת הקודש שראו אצל ר' ברוך יצחק בעת התפלה היה עד אין שיעור וערך, אשר היה כידוע עובד ה' במסירות נפש ממש, חוץ מהתעניתים שהתענה ממש משבת לשבת בימי השובבי"ם בחודש אלול וכדומה, גם היה עמוד הצדקה והחסד. והיה עושה חסד בגופו וממונו הכל בהצנע לכת, וגם בשב"ק חשקה נפשו לעסוק בצדקה וחסד."

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

אורח החיים בבית אביו

"הנגיד ר' מענדל ראנד ע"ה מירושלים היה לו ישיבה שהחזיק מנכסיו, היו לומדים שם תלמידי חכמים גדולים, וביניהם היו הרה"ח ר' חיים הערש אייזנבאך ז"ל, הרה"ח ר' מרדכי הערש שמערלער ז"ל, והרה"ח ר' ברוך יצחק פריינד ז"ל. הם היו בני עליה ואנשי שם, לומדים מופלגים שישבו כל היום על התורה ועל העבודה, והיו מסתופפים בצל קדושת רבינו (ה"ה הרה"ק ר' מרדכי מראחמסטריווקא זצוק"ל)."

מאסף היכל הבעש"ט, גליון טו

"רבי ברוך יצחק פריינד, היה אש שלהבת קודש, מתנהג בחסידות ובפרישות, היה צם משבת לשבת, וידוע כאיש מורם מעם הוא הדפיס הסדור "טהרת השם" שנכתב שם השם במלוא האותיות יו"ד ה'א וי"ו ה'א מקושר היה לחסידי צאנז, בכל הנהגותיו הטהורים, כמו כן הסתופף בצלו של הרב הקדוש רבי אהרן ראטה בעל "שומר אמונים"."

מפינסק ועד ירושלים / גרשון לוצקין

מנחם אהרן אריה פריינד

אורח החיים בבית אביו

"הגה"צ רבי ברוך יצחק פרינד, חסיד גאון ועניו, הסתופף בשינאווע, גארליץ, ואצל רבי אברהם יוסף איגרא נכדו של רבי משולם איגרא, הדז'עלינער רבי, חתנו של הגה"ק רבי מרדכי מנאדבארנא זי"ע, ואח"כ בירושלים נעשה מחסידי רבינו הנלהבים, ביום ו' ניסן אחר הפטירה הוא צעק בקול בכי': אם עדיין היה צדיק שצעק ה' הא האלקים גם את זה לקחו ממנו..."

הרבי של כלל ישראל

"היה בית כנסת חסידי בשם 'בית כנסת מנדל ראנד', שהיה ידוע במתפלליו החשובים, רובם ככולם ענקי רוח, מגדולי ירושלים, שהלכו גם על פי דרך החסידות.

אחד המתפללים שם, מבני עליה הידועים, היה הרה"ג החסיד המפורסם רבי ברוך יצחק פריינד זצ"ל, אשר כולם הכירוהו כבן עליה גדול מאוד, ומלבד גדלותו בתורה, היה הולך בדרך החסידות בלי שום פשרות.

טיב התורה – שמות / רבינוביץ

מנחם אהרן אריה פריינד

אורח החיים בבית אביו

מקור: חנוך צאנז

"ענוותן ושפל רוח הי' שלא הי' דוגמתו, לא חס על כבודו, בורח מן הכבוד, ואדרבה מקבל עליו כל מיני בזיונות, וכ"ז לא עזר לו, כי הכבוד רדף אחריו, ובני העיר ידעו והכירו את גודל קדושתו, ורבים היו משכימים לפתחו, מי בבקשת עצה ומי בשאר דברים, וכך הי' מחי' רוח שפלים ולב נדכאים.

מנקיי הדעת שבירושלים ומבני עלי' שבדורו הי', נהירין היו לו שבילי דרקיעא כשבילי ירושלים כי אף בנסתרות שלח ידו, את תפילותיו שהיו נערכות בהתלהבות ובדביקות שאין כמוה, נערכת היתה בסידורו "טהרת השם" שהדפיס הוא עצמו בהוצאתו, בשילובי הוי"ה ואדנות ועפ"י קבלה ונסתר יסודם

[...] עד שנפל למשכב הי' נוהג לעשות סעודה בכל ראש חודש ביומא דהילולא, בפרט ליומא דהילולם של הרה"ק מצאנז זי"ע ובניו הק', ואז הי' הוא בעצמו משמש בהסעודה, והוא כמעט שלא טעם כלום, ורק מלקק הי' את העצמות, שהזולת יחשוב לתומו, כי ר' ברוך יצחק אוכל.

דבוק הי' בכל נימי לבו ונפשו לרובציו הק' לבית צאנז, והקפיד בהקפדה רבה לא להחסיר ח"ו מנהג או דרך שהי' נהוג בבית רה"ק זי"ע מצאנז, - בבוא כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בפעם הראשון לארצה"ק הי' ר' ברוך יצחק זצ"ל מן העשרה הראשונים שיצאו לקבל פני כ"ק שליט"א, ומני אז נשאר רתוק אצל כ"ק מרן שליט"א, עד שבקושי הי' נפרד ממנו. שבועות שלמות הי' יושב בישיבתנו הק' בקרית צאנז, והולך מדי יום ביומו להתפלל יחד עם כ"ק מרן שליט"א, במסירות נפש של ממש הי' בא לחסות בצילא דמהימנותא ולהסתופף בצל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כל הגיגיו ומחשבותיו הי' נתונים בכ"ק מרן שליט"א שילחט"א, לפני כל ערב חג היו שפותיו מרחשין מי יתן לי אבר כיונה אעופה להסתופף בצל מרן שליט"א."

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

מאורעות אפריל 1920 בעיר העתיקה

מקור: עיתון התור, 11.11.1921

Ary Friend states that on Monday towards evening he went to the head of the police and told him that in the shop of an Arab (not far from the hospital "Bikur Holim") a lot of property stolen from the Jews was stored, and he also pointed out the Arabs who had arms. The police officer told him to wait. He waited some hours and then mentioned the matter again. After four hours of waiting the officer said to him that he had no soldiers, and sent him away empty-handed.

33. אריה פריינד טעיד כי את חנותו של סנדל סיינשטיין ברחוב היהודים פתחו (בשניל השוד) שני שוטרים ערבים, אחד קורפורל (בפניו סכירים אוחז) והשני אחסר בסלודי. (42)

6. אריה פריינד סנה אל הליטננט, סנדל הפסטה, והודיעהו כי בחנותו של ערבי אחד (שהיחה סקודם חנות ששון, ע"י הכתל הסערבי) צברו הערבים הרבה טן הבזלה, ויש להם גם נשק. הליטננט נתן לו להכות 4 שעות ואח"כ אסר כי אין לו צנא. (42)

בתזכיריו של אהרון ראובני לסיכום מאורעות תר"פ בירושלים ויחס המשטרה הבריטית כלפי מצב החירום, מובאות עדויות מפי אריה פריינד:

"פריינד פנה אל הליטננט, מנהל המשטרה, והדיעונו כי בחנותו של ערבי אחד צברו הערבים הרבה מן הגזלה, ויש להם גם נשק. הליטננט נתן לו לחכות 4 שעות ואח"כ אמר כי אין לו צבא".

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

מאורעות 1921 בירושלים

מקור: הארכיון הציוני המרכזי

ביום א' בחשוון תרפ"ב (2.11.1921), יום השנה הרביעי להצהרת בלפור, החלו ערבים לפרוע בעיר העתיקה ולתקוף עוברי אורח, מוסדות ובתי עסק יהודים. תושבים יהודים רבים הוכו, נדקרו ונפצעו. המון ערבי שפשט על הרובע היהודי בעיר העתיקה לקח חלק במעשי ביזה ובחילופי יריות. מאורעות היום גבו ארבעה חללים ופצוע נוסף נפטר כעבור מספר ימים.

פרעות בסמוך לשער יפו

ישיבת "תורת חיים" בחורבנה

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זְכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

סיפור התקפתו

מקור: סיפורים ירושלמים / נתן אנשין

"היה זה בתחילת חודש חשון שנת תרפ"ב, למחרת הצהרת בלפור, ביום חמישי לשבוע. ר' ברוך יצחק הולך, כדרכו, להביא שק גדול של דגים משוק העיר העתיקה.

לפתע פרץ פוגרום – התפרעות גדולה של ערבים נגד הצהרת מיניסטר החוץ הבריטי, ארתור ג'יימז בלפור, על פיה רואה ממשלת אנגליה בעין יפה את יסודה של מדינה יהודית בארץ ישראל.

בנו הצעיר מנחם אריה, רואה כי אבא משתהה לבוא הביתה, ויוצא לחפשו בשווקים וברחובות. פגע בו פרא אדם, קצב ערבי, רץ אחריו, נעץ בו סכין, והוא נפל ארצה מתבוסס בדמו - - - קמו יהודים, רדפו אחר הערבי, חיית האדם, והרגוהו. אבל אריה, בנו יחידו של ר' ברוך יצחק פריינד, כבר חתן, קרוב לחתונתו, נפח את נשמתו - - -

בעת ההלוויה, סיפרו זקני ירושלים – הלך ר' ברוך יצחק אחר המיטה ולא אמר דבר, רק זאת: "ותערב לפניך כאילו הקרבת קרבן" - - - ואמר זאת בנועם ובערגה, כנוסח תפילה שלו. כל הנוכחים פרצו בבכי."

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

מנהג אביו בקניית דגים לעניי העיר

מקור:

"במסווה של מומחיות לדגים עשה שעות בדוק מחנה יהודה הסמוך, כדי לקנות "סאוועלעטקע" (אמנון) עבור פלוני, "פליגל-יאפער" (כנף דג יפו) עבור אלמוני, וכן הלאה... "והיה חידוש בעיני – מספר איש שיחנו – "שיהודי חשוב כמותו יתעסק בקניית דגים מדי שבוע במשך שעות רבות" עד שיודעי דבר החלו מתלחשים מפה לאוזן על חלק "מלקוחותיו" שאינם אלא נתמכיו, עבורם היה קונה דגים לשבת מכספו הוא ומבליע אותם בדרך כבוד בין הקניות של שאר השכנים המשלמים מכיסם הם - - - אבל כוונה נוספת היתה לו – מוסר לנו נכדו – במעט הריווח שהעלו לו הדגים, חסך כסף עבור מלוה-מלכה בבית הכנסת של ראנד.

הוא גם דרך ענבים במרתף ביתו שב"משכנות ישראל". גם בזאת עשה כדוגמת הדגים – מכר לבעלי בתים, תוך שהוא "מוכר" כביכול גם לנזקקים, ביניהם אנשים מכובדים שסברו באמת כי הוא נותן להם בהקפה, אך הוא, תמיד כשבאו לשלם בעד הדגים והיין, היה אומר שאין לו מזן לעשות את החשבון... סיפר ר' משה שמעיה. לאנשים רבים, המתביישים לבקש אוכל, שלחה אשתו קדירות עם תבשילים – מספר אחר מבתי ראנד."

סיפורים ירושלמים / נתן אנשין

"[...] תושבי השכונה היו מיזוג נפלא של תורה וחסד. אחד מהם ר' ברוך יצחק פריינד – שהיה אחד מגבאי הצדקה הראשונים, מצא דרך מקורית איך לתת לעניי השכונה דגים לשבת, בלי שהשכנים ידעו על כך... מידי יום חמישי היה אוסף כסף, עבור דגים לכל תושבי השכונה. וכך העניק דגים לאלו שלא היתה ידם משגת לקנות דגים לשבת. בנו יחידו הי"ד נהרג בפוגרום שהיה ב-1921 ליד שער יפו."

מאמר לציון 80 שנה לשכונת שערי חסד, יתד נאמן,
פ' בחקותי תשמ"ט

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

נסיבות פציעתו

מקור: עתונות יהודית היסטורית – דאר היום, 4.11.1921

"עבר ע"י מלון אמדורסקי הצעיר הירושלמי אריה טרפריינד (נכדו של הרב אברהם דוב הכהן), וכעבור רגעים אחדים נדקר גם הוא ברחוב הבטרק. הוא הספיק לעלות למלון אמדורסקי, ובהכנסו אל האולם נפל תיכף על הארץ כשהוא מתבוסס בדמו"

הצעיר אברהם מסנד, שנחגג היה
מבוקן אצל מכונת החשמל של מלון י.
אמדורסקי. לו משפחה בפולניה שהוא היה
מפוליסה. כיום הרביעי, בצדדים בערך, יצא
מהמלון ללוח אשה אחת העובדת במלון.
ובהגיעם לאמצע רחוב הבטרק דקרוהו הערבים,
וכשהובילוהו לביתה"ח מת מפצעיו ע"י שער
ביתה"ח הוציילו.

באותם הימים עבר ע"י מלון אמדורסקי
הצעיר הירושלמי אריה מסנד נכדו
של הרב אברהם דוב הכהן, וכעבור רגעים
אחדים נדקר גם הוא ברחוב הבטרק. הוא הספיק
לעלות למלון אמדורסקי, ובהכנסו אל האולם
נפל תיכף על הארץ כשהוא מתבוסס בדמו.

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

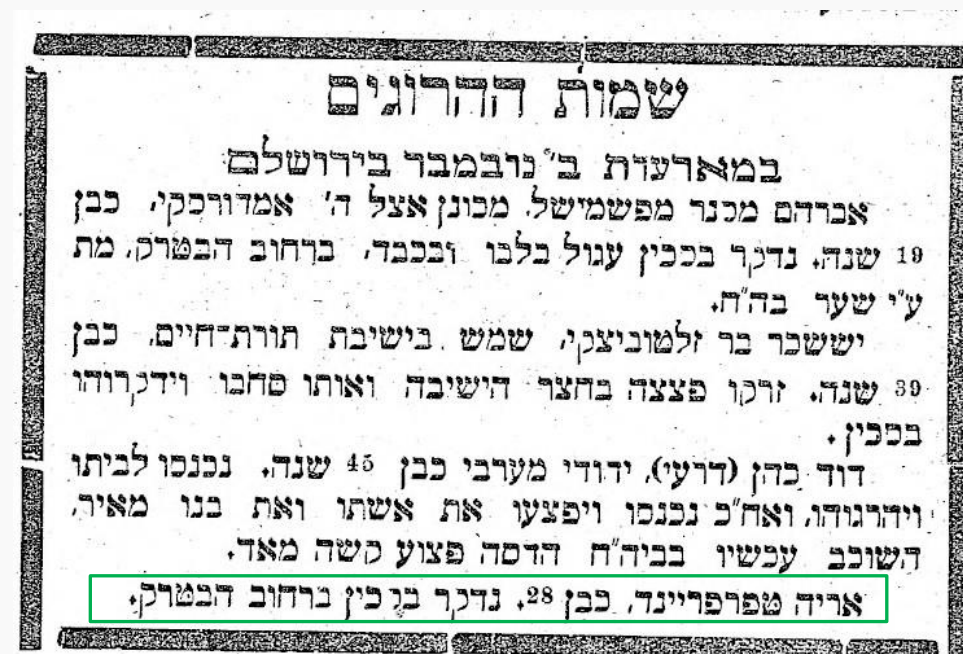

מנחם אהרן אריה פריינד

נסיבות מותו

ר' אריה מפרפריינד צעיר ירושלמי כבן שלשים. נדקר נסכין
ברחוב הנטרק.

ספר זכרון לחובבים ראשונים / פ. גראייבסקי

דאר היום, 4.11.1921

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

נסיבות מותו

מקור: עיתון התור, 11.11.1921

"באות הרחוב [הבטרק], לא רחוק ממרכז המשטרה הירושלמית נדקר גם הצעיר אריה טרפריינד. הוא רץ כשלוש שותת דם עד מלון אמדורסקי. בהגיעו למלון נפל חלל."

הצעיר אברהם מסנר יצא אחריו ממלון אמדורסקי ללוות אישה אחת העובדת במלון. בהגיעם לאמצע הרחוב הבטרק דקרוהו הערכים ועד אשר הספיקו לדביאו אל בית החולים יצאה נשמתו. באיתו הרחוב, לא רחוק ממרכז המשטרה הירושלמית נדקר גם הצעיר אריה טרפריינד. הוא רץ כשלוש שותת דם עד מלון אמדורסקי. בהגיעו למלון נפל חלל.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

עדות "פרעות 2 בנובמבר", ללא שם

מקור: ארכיון המדינה – אוסף יצחק בן צבי (פ-2/2732)

ג. מעשי רצח נעשו בפני השוטרים, כגון רציחת שני יהודים לעיני עם ועדה ברחוב "הבטרק", סמוך למלון אמדורסקי, את פטרפרינד ויצחק מסנר, וכמו ההתנפלות על טורק על הצר ויטנברג. בשני המקרים האלה לא הראו השומרים שום רצון לא רק לאסור את הרוצחים כי אם גם להתחקות על פרטי הרצח. גם הפעם הזאת הראתה המשטרה שלא הוטבה ולא הוקנה מזמן הפוגרום של אשחקד.

"מעשי רצח נעשו בפני השוטרים, כגון רציחת שני יהודים לעיני עם ועדה ברחוב 'הבטרק', סמוך למלון אמדורסקי, את פטרפרינד ויצחק מסנר"

"כִּי מֵדִי דְבָרִי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

דו"ח י. בן-צבי בענין המאורעות

מקור: ארכיון המדינה – אוסף יצחק בן צבי (פ-1959/6)

"עוד שלשה יהודים נהרגו בעיר; שנים מהם ברחובות הנוצרים, סמוך להוטל המדורסקי הפועל-המכונן יצחק מייסנר ואריה פטרפריינד, והשלשי נפצע פצעים אנושים, אשר מת מהם מהם בקרוב – הוא הרב זלמן רובין"

יהודים, שהעבירו אותם לתחנת המסטרה. עוד שלשה יהודים נהרגו ובעיר; שנים מהם ברחובות הנוצרים, סמוך להוטל המדורסקי הפועל – הכונן יצחק מייסנר ואריה פטרפריינד, והשלשי נפצע פצעים אנושים, אשר מה מהם בקרוב – הוא הרב זלמן רובין, שנפגע סמוך לבית החולים "בקר חולים".

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זְכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

תיאור המאורעות ועדותו של דוד פיסו

עד ראיה על המאורעות
ה' דוד פיסו, משרת במלון אמדורסקי,
מספר על מאורעות ב' נובמבר לאמר:
ביום הרביעי ב' נובמבר, אחרי שהובא

אל בית המלון הי אריה טרפריינד שגדק
בסנין, מהרתי אל ביה"ח בקור-חולים להביא
את הרופא אל הנפצע. ירדתי מהמלון ואלך
דרך הבטוק. אצל המדרגות שע"י מלון
חלפיות, עמדו בחמשה-עשר ערבים, שכמעט
חסמו את הדרך בפני העוברים ושבים.
כשנגשתי אליהם התחיל אחד מהם, סוכחי
עפיפי שמו, לקרא לשאר חבריו לאמר:
"הנה הולך יהודי — נהרגו". הם ענו לעמתו
כי אינני יהודי כ"א נוצרי, והוא באחת כי
יהודי אני וחזור הלילה.
הדבר הזה קרה רגעים אחרים אחרי הריגת
הצעיד טרפריינד.

"מעשי רצח נעשו בפני השוטרים, כגון רציחת שני
יהודים לעיני עם ועדה ברחוב הבטוק, סמוך למלון
אמדורסקי, את פטרפרינד ויצחק מסנר, וכמו
ההתנפלות על טורק על יד חצר ויטנברג, בשני
המקרים האלה לא הראו השומרים שום רצון לא רק
לאסור את הרוצחים, כי אם גם להתחקות על פרטי
הרצח. גם הפעם הזאת הראתה המשטרה שלא
הוטבה ולא תוקנה מזמן הפוגרום של אשתקד."

קונטרס, גליון צט

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

בארץ ישראל.

המאורעות בשני לנובמבר.

כידוע, הכרוז הערבים במצרים, ארץ ישראל וסוריה את יום השני לנובמבר, יום הצהרת פאלפור, ליום אכל הערבים, ושמועות עברו בארץ, כי ליום הזה מתכוננים הערבים בארץ להפגנות ומהומות, המושלים ביפו וחופה קראו אליהם את ראשי הערבים בעריהם והזהירו אותם, לכל יערטו באותו היום כל מניפסטציות ולא יבטלו מעבודתם ומקדמם, ובאמת עבר היום בכל הארץ בשקט גמור, יוצאת מן הכלל היתה דוקא עיר הבירה, מקום מושבו של הנציח העליון, ירושלים, בה ערטו המוני הערבים הפגנות, זרקו אבנים בבתי-היהודים, התגפלו על יהודים עוברים בסמטות בספינים ומקלות, וגם זרקו פצצות, וסוף דבר – היו חמשה הרוגים וכשלישים פצועים, ההרוגים הם: אברהם מסר מפשמישל, מכנין, בן י"ט שנה; ישכר דוב ולטובצקי, שמש בישיבת "תורת-חיים", ששם זרקו פצצה, בן ל"ט שנה; דוד כהן, יהודי מערב, הרגוהו בביתו, בן מ"ה שנה; אריה טרפריינד מירושלים, בן כ"ה שנה. בין הפצועים קשה נמצא גם הרב ולמן רובין, כבן ששים, אחד מנכבדי ירושלים, סגן ראש ועד העיר וממנה כולל ווילנה, כל המהומות האלה היו בעיר העתיקה ונמשכו כשש שעות.

המזרחי, 24.11.1921

ההרוגים:
 דוד כהן, סנדלר, מערבי, בן 45 שנים.
 אריה טרפריינד, ירושלים, 28.
 יצחק מסנר, חלוץ מפשמישל (גליציה), בן 19.
 יששכר בר, שמש ישיבה, תורת חיים, כבן 86.

הפועל הצעיר, 11.11.1921

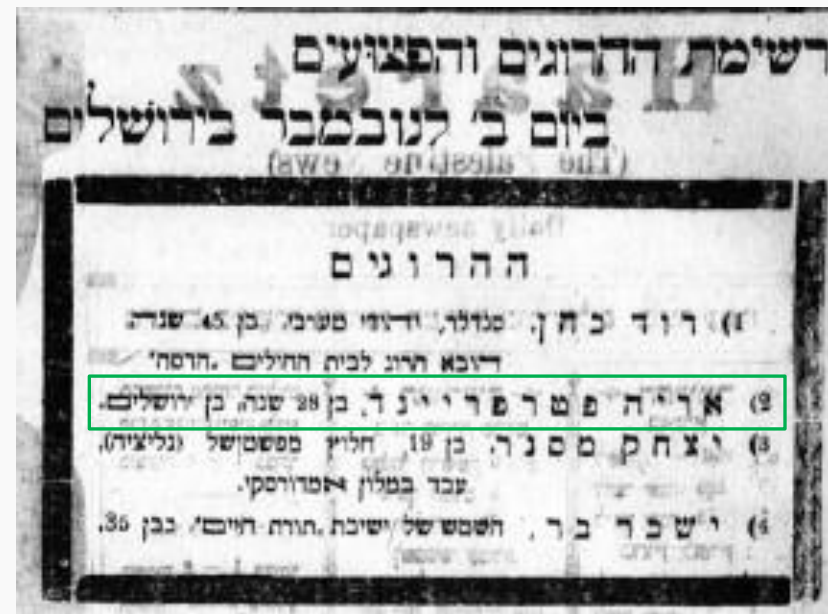
איהם.
 (2) אריה טעפערפריינד, 28 יאָהר אַלט, אויזן ירושלים'ער געבוירענער, אויזן אויניקעל פון הרב ר' אברהם בער הכהן ז"ל (ירושלים'ער האַבען איהם געקענט מיט דעם נאמען חנסיבאשי). דורכגע' שטאַבען מיט אַ קינושאל, אויפ'ן באַט' דאָס גאָס, אין מיטען טאָג געשטאַרבען אין אַ שעה נאָך די פאַסירונג.

יידישעס טאגעבלאט, 29.11.1921

מנחם אהרן אריה פריינד

רשימות ההרוגים בעתונות

מקור: עתונות יהודית היסטורית

הארץ, 4.11.1921

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

19

י"ה חשוון ה'תש"ס

אזכרון אבות, כי יולדה השלשה תפולאים הנזכרים אהמן, נהרגו
ביום צדק, ואלך צדק פ"א אחרי תולדי ונאלם, ז"ל המזכרים
תולדי אה"ק, ואלך נמשקל יחפ ותצו התחלמה קלונקים וקתחובות
אזכור מחלה ז"ל פ"ה הנהיך אה"ק להנהיך ביום ה' נ"ה ז"ל
אזכרים, כי ז"ל ישפוט תהי' ביה אלוני איהופוס, וביום הנה
התאלו אל תפולאים תאו ואלך זכרון קתחוב, והכגום באיתות
שלוני ובזונק נופל ונצפני, הי"פ, והאו לקבורה ביום
וע"ק אה"ק,

2525

אבן זמור השלשה תפולאים הנזכ נהרג ז"ל החחור ז"ל ק"ל
בש"ת יצחק רמון, ונקקת היה ואלך אפוא גאולניו ז"ל קתחוב
וילך כרה מ' החיו ואלך אלו,

מנחם אהרן אריה פריינד

רישום קבורה

מקור: חברה קדישא ירושלים

"לזכרון לדורות, כי אלה השלשה הקדושים הנזכרים להלן, נהרגו ביום זעם, אשר זעם ה' על אחב"י תושבי ירושלם מצד הערביים תושבי אה"ק, אשר נתקבצו יחד והלכו בתהלוכה בשווקים וברחובות לאות מחאה נגד הצהרת בלפור שהצהיר ביום ב' נובמבר למספרם כי ארץ ישראל תהי' בית לאומי ליהודים. וביום הזה התגוללו על הקדושים הללו אשר מצאום ברחוב והרגום במיתות משונות ובאופן נורא ואכזרי. הי"ד, ובאו לקבורה ביום ועש"ק אהה"צ.

[...] לבד מאלו השלשה הקדושים הנ' נהרג עוד הבחור ארי' בר' ברוך יצחק הלוי ונקבר ב'ע אשר לכולל גאליציען במקום קברו אשר כרה לו בחייו אצל אמו"

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

מקום קבורתו

מקור: אגרות הראי"ה

כ"ה. ירושלם י"ג אדר תרפ"ב.
לכבוד
ההנהלה הציונית בארץ-ישראל,
כאן.
א. נ.

ה' מנחם אהרן אריה פטרפריינד, שנהרג בפרעות ב' נובמבר, נקבר בקבר שיחד לו עלייד אמו וזקנו הרב אברהם דוב הכהן ז"ל.

בהיות הקבר הזה נפרד אפוא מקברי יתר חללי הפרעות בירושלם, אנו מעוררים את תשומת-לבכם שבבאכם לבנות ציונים על קברות החללים, ראוי שתזכרו גם בהקבר הזה ולבנות עליו ציון מתאים. אביו האומלל היה נתמך מבנו זה ואין בכחו לבנות את הציון הזה מצדו.

בכבוד רב

הנשיא הק' אברהם יצחק ה"ק

המזכיר הכללי: ש"א ובר

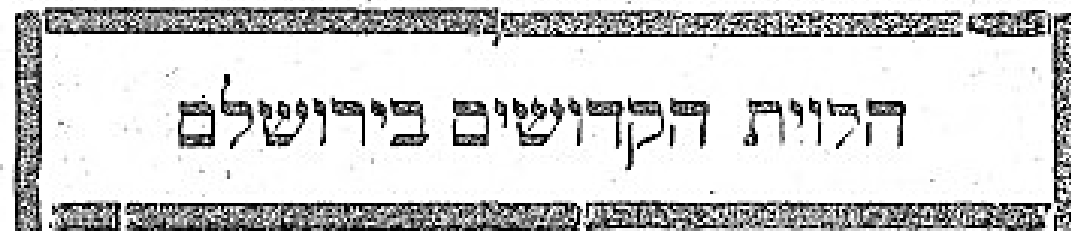
"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

הלווית החללים

מקור: עתונות יהודית היסטורית – דאר היום, 6.11.1921

יום השישי בצהרים הובלו הקדושים הללי המאורעות של ב' נובמבר, למקום טנוחם על הרה"היים.

מאז הבקר התחיל קהל היהודים להחאק סביב ביה"ה הוצילה כדי לחלק לקדושים את כבודם האחרון. הכו עד בא הצבא. בשעה אחת בריוק באו פלוגות צבא אחרות שעמו במרכובים שונים שדרךם היה צריכה לעבור ההלוואה סלכד הצבא הונו גם שוטרים עברים תחת פקודה שני קציני המשטרה היהודים היה כהן והלוי. גם אילו עשרות סדרנים נכבדו היהודים הגמרו להשגיח על המדרים.

הכרי החברה הקדישא הוציאו את נפשות הקדושים מתוך ביה"ה התועה אתריאתר. בראשונה שני הכהנים, הצעיר סכנר וה' דוד כהן דרעי השלישי לוי הצעיר אריה ספרפריינד, והרביעי ה' יששכר כר זלמוביצקי. הסדרנים עמדו בשורה עגולה לתחוק את הקהל העצום שלא יתפרני ועלידם היסטורים וקציניהם.

נשיא הרבנות הראשית לא"י, הרה"ג ר"י מאיר, עלה על כסא ונשא הספר: השכנו כי בדורה השכלה זה בא הקו לערות ישראל, והנה אנו שומעים פרעות ביהודים בכל המקומות. והיום—גם בארץ ישראל, ארצנו ונחלת אבותינו, תחת הסנתה של אנגליה האדירה היו כבר פרעות ביהודים פעמים אחדות.

אחריו עלה נשיא הרבנות הראשית לא"י, הרה"ג ר"י הכהן קוק: חו"ל אמרו: "בל הטוריד המעות על אדם כשה הקב"ה סופרו ומניחו כבוד נגזין". אם יש בעולם אדם כשה הרי אלה הרבנות הקדושים המוטלים לעינינו הם בודאי בכלל "אדם כשר". אבל שתי סבות הן שלא נותנו לכבוד על כתינו אלה ראשית. הצרה הוא כ"כ גדולה. האכזר הוא כ"כ נורא עד שהלב מתאכזר וא"א להוריד דמו. ושניה. אין בוכים על פיתת נכודים, הם פקר שים את האוכה ומחוסים את רוחה.

אחרי דברי ד"הספר, עמד אבי הצעיר הרבנו **אריה ספרפריינד** וכנה בקול בפניקים שונים. אח"כ התחילה ההלוואה ללכת. ההלוואה ירדה ועברה את הכנין האישלסקי, ובתנועה עד אחרי ביה"ה העינים של הר"ר טיכו עמדה פלוגת צבא הסמה את הדרך, ורק אילו טאות עברו עם המטות והלכו אל ביה"ה הקבוצות.

הקהל הגדול התפור כשהוא כלו מדוכא. הלבנות היו כל-יך באובנים עד שקשה היה להציא המעות.

משערים את קהל המשתתפים בהלוואה לשמונת אלפים איש בערך. קהל גדול מאד עמד על המעקות, הנוזזטראות ועל הגדרים שבצדי הדרמים.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

הספד אביו במעמד ההלוויה

מקור: חנוך צאנז

"בשנת תרפ"ב נהרג בנו יחידו הב' ארי' ז"ל ע"י הערבים, שהי' כבר חתן לפני החתונה בזמן הלוי', לא אמר ר' ברוך יצחק שום הספד רק אמר, ותערב לפניך כאילו הקרבתי קרבן, ואמר זאת בנעימות כנוסח התפלה שלו, כל הנוכחים שם פרצו בבכי."

חנוך צאנז

"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

מנחם אהרן אריה פריינד

לאחר מותו

מקור: עתונות יהודית היסטורית

בִּירוֹשָׁלַיִם
בְּקוֹרֵי רֵאשֵׁי הַרְבָּנִים. — הַרְבָּנִים
הַרְאִשִׁים ה' יַעֲקֹב מֵאִיר וּר' א. י. קוֹק
חִלְכוּ בַיּוֹם בֵּי לְבֵית הַחֹלִים, בְּקוֹרֵי-חֹלִים
לְבַקֵּר אֶת הַפְּצוּעִים. הֵם שׁוֹחֲחוּ עִם הַרֵב
וְלִמֵּן רוֹבִין שִׁמְצָנוּ חוֹטֵב קֶצֶה. אַחֲכֵי חִלְכוּ
לְנַחֵם אֲבָלִים, אֶת הַרֵב בִּירוֹד יִצְחָק אֲבִי
הַהַרְוֵג אֲרִיָּה פֶּטֶר־פֶּרֶיִנְד. מִשֶּׁם חִלְכוּ
לְבַקֵּר אֶת פְּצוּעֵי הַפְּרִיעוֹת שֶׁבְּבֵית
חֹלִים, הַרְסָה הַרְוֵפָאִים אִמְרוּ לָהֶם,
שִׁמְכְרִיקָת נּוֹפֵי הַנְּהַרְנִים וְהַפְּצוּעִים יִשׁ
לְהוֹצִיא מִסְּקֵנָה, שֶׁהַסְּבִינִים שִׁכְחָם נִפְצְעוּ
הֵיוּ הַדִּים וְנִדְוָלִים וְהַפּוֹרְעִים יִרְעוּ אֵיךְ
לְכוּן אֶת הַמְּכּוֹת שִׁיחֵיו מְכּוֹת-מוֹת.

בְּקוֹרֵים אֶצֶל הַפְּצוּעִים
בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי לַפֶּה"צ בְּקָרוּ נְשִׂאֵי הַרְבָּנוֹת
הַרְאִשִׁית לֵאמֹר אֶת הַנִּפְצָעִים בְּמֵאוֹרְעוֹת בֵּי
נוֹבֵמְבֵר, הַשׁוֹכְבִים בְּבֵית הַהֲרָסָה וּבְבֵית הַבְּקוֹרֵי
חֹלִים.
הֵם חִלְכוּ בַּיּוֹם הַהוּא לְנַחֵם אֶת אֲבֵי
הַצֵּעִיר דְּהַרְוֵג ה' אֲרִיָּה פֶּטֶר־פֶּרֶיִנְד.

הארץ, 9.11.1921

דאר היום, 8.11.1921

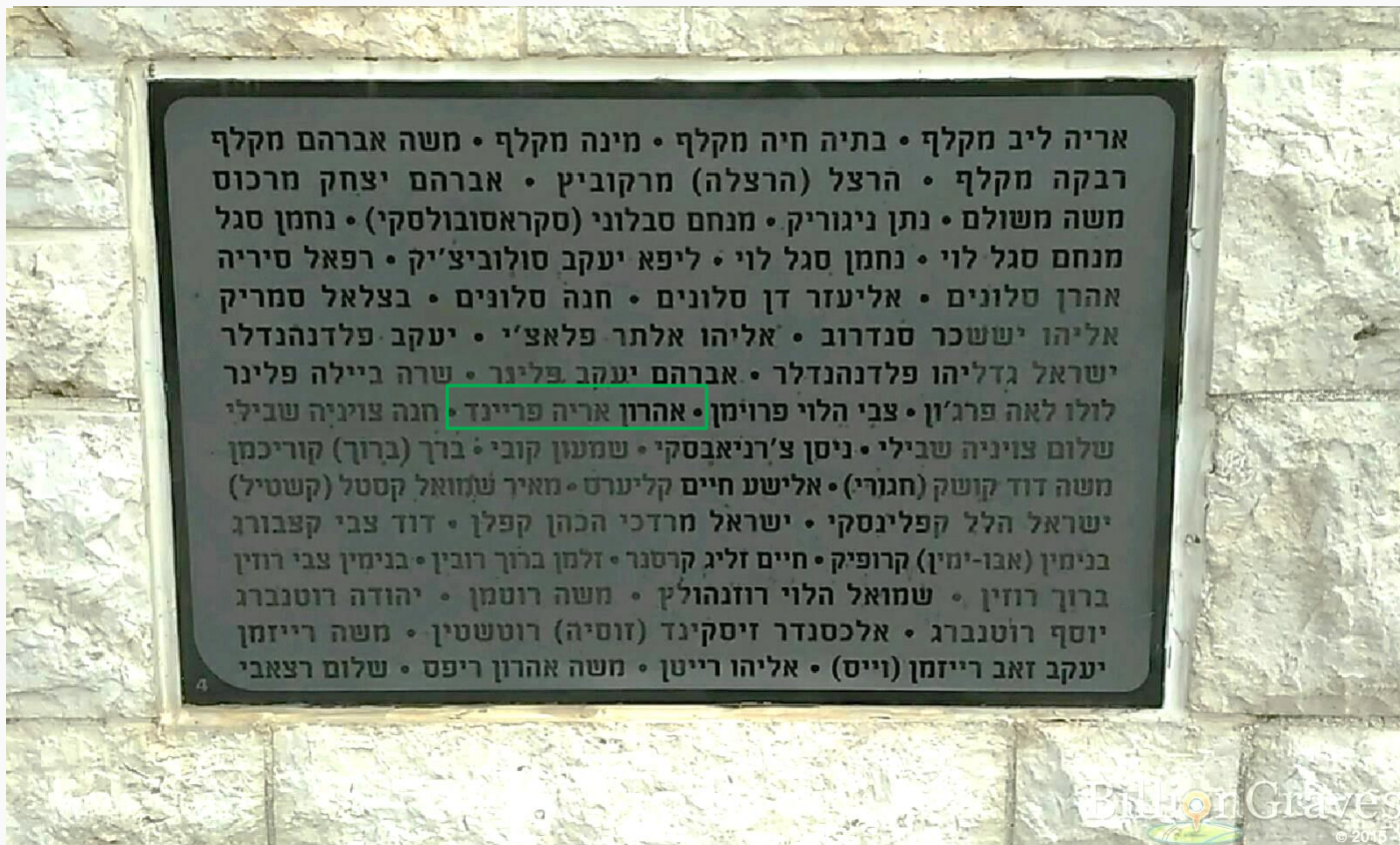
"כִּי מֵדִי דְבָרֵי בּוֹ זְכָר אֶזְכְּרֵנוּ עוֹד" (ירמיהו לא, יט)

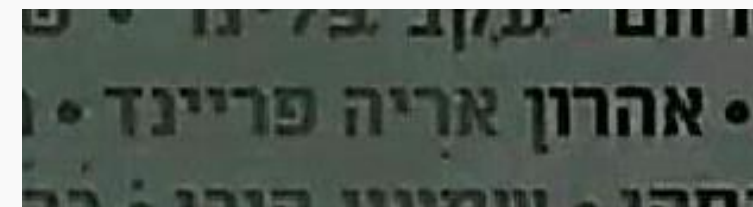
מנחם אהרן אריה פריינד

האנדרטה לזכר חללי פעולות איבה בהר הרצל

מקור: BillionGraves

שמו של אהרון אריה פריינד בלוח הזיכרון לאזרחים חללי פעולות איבה בהר הרצל.

"כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרֵנו עוֹד" (ירמיהו לא, יט)